

2. Правила адвокатської етики, затвержені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 р. (у редакції від 15 лютого 2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>.
3. Airaksinen T. Professional Ethics. *Encyclopedia of Applied Ethics* : in 4 vols. / R. Chadwick (ed.). Amsterdam : Elsevier Scientific Publ., 2012. Vol. 3. P. 612–623. DOI: 10.1016/B978-0-12-373932-2.00080-6.
4. Мельник А.О., Тимофеєва О.С. Професійна етика персоналу підприємства сфери гостинності та шляхи її удосконалення. *Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 11 квітня 2019 р. Київ: КНУТД, 2019. С. 111–114.
5. Rossiter A., Prilleltensky I., Walsh-Bowers R. A postmodern perspective on professional ethics. *Practice and Research in Social Work: Postmodern Feminist Perspectives* / ed. by B. Fawcett, B. Featherstone, J. Fook, A. Rossiter. London: Routledge, 1999. P.94–114. DOI: 10.4324/9780203981979.
6. Корнута Л.М. Дисциплінарна відповідальність державного службовця в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2013. 23 с.
7. Abbott A. Professional Ethics. *American Journal of Sociology*. 1983. Vol. 88. № 5. P. 855–885. DOI: 10.1086/227762.
8. Carter R. The Doctor Business. New York : Doubleday & Co, Inc., 1958. 283 p.
9. Moore W.E. The Professions: Roles and Rules. New York : Russell Sage Foundation, 1970. 336 p.
10. Малюга Л.Ю. Шляхи вдосконалення правового регулювання захисту трудових прав працівників в умовах запровадження карантинних обмежень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 293–296. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/73>.
11. Олійник С.Д. Сутність та ознаки трудової дисципліни. *Соціальне право*. 2019. № 1. С. 116–122. URL: <https://doi.org/10.37440/soclaw.2019.01.20>.

УДК 349.2.351.741-055.2

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.1.7>

ПОЛІШКО Н.Л.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖІНОК, ЯКІ ПРОХОДЯТЬ СЛУЖБУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

SOCIAL PROTECTION OF WOMEN SERVING IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

У статті наголошено, що соціальний і правовий захист є невід'ємними елементами будь-якої держави, які постійно розвиваються та вдосконалюються, підкреслюється, що Україна, проголосивши себе не тільки правовою, демократичною, а і соціальною державою, попри складну економічну ситуацію, робить усі можливі кроки на шляху забезпечення соціальних гарантій, установлених для працівників поліції.

Автор констатує, що правовий та соціальний статус працівника поліції (з огляду на належність до особливого виду державної служби) налічує низку обмежень, закріплених у відповідних законодавчих чи відомчих нормативно-правових актах. Зроблено висновок, що соціальний захист працівника поліції, тобто комплекс пільг та переваг для нього (і членів його сім'ї), має компенсувати не тільки специфічні умови праці, а й обмеження та заборони, встановлені законом щодо поліцейського. У цьому виражається один із принципів служби в поліції – взаємозв'язок об-

межень, обов'язків і заборон, відповідальності на службі та соціальних гарантій працівника поліції.

Автором визначається, що найважливішим складником соціального захисту жінок, які проходять службу в Національній поліції, є їх грошове забезпечення (як основні виплати, так і надбавки за особливі умови праці, за сумлінне виконання службових обов'язків, за роботу з документами, що становлять державну таємницю). Грошове забезпечення працівників поліції має велике значення для підвищення престижу служби, а також зміцнення законності і дисципліни поліцейських.

Законодавством України встановлено, що материнство, дитинство перебувають під особливим захистом держави, а жінці-матері мають бути створені умови для поєднання материнства та здійснення інших прав та обов'язків, тому, попри належність жінки-поліцейської до особливого виду професійної діяльності, за нею зберігається основне особисте немайнове право – право на материнство і, відповідно, всі види соціального захисту, які надаються жінці у зв'язку з таким станом.

У статті обґрунтовано, що під соціальним захистом жінок, які проходять службу в поліції, слід розуміти сукупність економічних, правових, матеріально-технічних, організаційних засобів, що забезпечують дотримання основних соціальних прав жінок (відповідно до соціально-правового статусу поліцейської) та які спрямовані на створення належних умов для реалізації ними службової діяльності в межах соціального страхування, соціального забезпечення та соціального обслуговування з урахуванням галузевих положень трудового, цивільного, сімейного, житлового та медичного законодавства.

Ключові слова: соціальний захист, соціальні гарантії, пенсійне забезпечення, медичне забезпечення жінок-поліцейських.

The article emphasizes that social and legal protection are integral elements of any state, which are constantly evolving and improving, and emphasizes that Ukraine, having declared itself not only a legal, democratic, but also a social state, despite the difficult economic situation, takes all possible steps to ensure the social guarantees established for police officers.

The author states that the legal and social status of a police officer due to belonging to a special type of civil service has a number of restrictions enshrined in the relevant legislative or departmental regulations. It is concluded that the social protection of a police officer, that is a set of benefits and advantages for him (and members of his family) should compensate not only the specific working conditions, but also the restrictions and prohibitions established by law on police officers. This is one of the principles of police service – the relationship of restrictions, duties and prohibitions, responsibility in the service and social guarantees of the police officer.

The author defines that the most important component of social protection of women serving in the National Police is their financial support, both basic benefits and allowances for special working conditions, for conscientious performance of official duties, for work with documents constituting state secret. Financial support for police officers is important to enhance the prestige of the service, as well as to strengthen the rule of law and discipline of police officers.

The legislation of Ukraine stipulates that motherhood and childhood are under special protection of the state, and women-mothers must be provided with conditions for combining motherhood and other rights and responsibilities, so despite the fact that a woman police officer belongs to a special professional activity, she retains basic personal non-property right - the right to motherhood, and accordingly all types of social protection provided to women in connection with this condition.

In the article is substantiated that the social protection of women serving in the police should be understood as a set of economic, legal, logistical, organizational means to ensure the observance of basic social rights of women in accordance with their socio-legal status as a police officer, and which are aimed at to create appropriate conditions for the implementation of their official activities within the framework of social insurance, social security and social services, taking into account the sectoral provisions of labor, civil, family, housing and medical legislation.

Key words: social protection, social guarantees, pension provision, medical provision of women police officers.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку нашої держави характеризується неабияким, подеколи й різким збільшенням фізичних та психологічних навантажень на працівників Національної поліції України, зокрема жінок-поліцейських. Це зумовлено низкою чинників, серед яких слід виділити складне політичне, економічне та соціальне становище, що спричиняє негативну криміногенну ситуацію. До того ж такі явища, як деформація моральних цінностей, тотальне зuboжіння, відсутність належного матеріального статку багатьох верств населення, ще більше погіршує загальний стан правопорядку в країні.

Закономірно, що в таких умовах у працівників поліції виникає підвищена потреба в соціальному захисті. Залежно від виду трудової та службової діяльності соціальні гарантії можуть мати різний обсяг і форму. Слід указати, що соціальний захист працівників поліції є складником соціального захисту особистості, проголошеного Конституцією. Не можемо не погодитись із Н.В. Малаховою, яка наголошує, що правове становище поліцейських має низку обмежень, які визначаються характером служби та змістом виконуваних ними завдань. Серед таких обмежень автор називає заборону бути членом політичних партій, заборону публічних висловлювань щодо діяльності державних органів, їх керівників, якщо це не входить до кола їх службових обов'язків, заборону займатися підприємницькою діяльністю, допускати колективні службові спори тощо [1, с. 91].

З огляду на це, питання соціального захисту поліцейських, особливо жінок, є актуальними в умовах сьогодення і потребують ґрунтовного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості соціального захисту жінок, які проходять службу в Національній поліції України, висвітлено в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: Ю.П. Балакіна, В.В. Бондаренка, О.Л. Веденєвої, А.В. Дадова, В.А. Дідковського, Л.Л. Денісової, О.А. Жидкової, О.О. Коніка, Б.О. Клименка, О.В. Кузенкова, О.О. Косиці, А.К. Карданова, І.О. Машука, С.В. Мананнікова, К.Ю. Мельника, Ю.В. Муханова, В.А. Овчіннікова, О.С. Панової, В.С. Якимовича та ін.

Мега статті – розкрити поняття та особливості соціального захисту жінок-поліцейських як частину загального захисту прав особи та як умову реалізації ними трудової функції, а саме поліцейської діяльності, змістом якої є забезпечення охорони прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Виклад основного матеріалу. Питання соціального захисту працівників поліції безпосередньо стосується конституційного положення, що проголошує Україну в ст. 1 Конституції України соціальною державою. Політика України спрямована на створення таких умов, які б забезпечували гідне життя та вільний розвиток людини. Принцип соціального захисту працівників поліції є одним із найважливіших принципів служби. Розглядаючи питання щодо принципів організації та проходження служби в правоохоронних органах, В.В. Мітрохін указує, що нині необхідне матеріальне стимулювання державних службовців, публічний розподіл соціальних пільг [2, с. 693]. Подібної точки зору дотримується і С.П. Матвеев, який наголошує, що сучасна модернізація державної правоохоронної служби є неможливою без посилення гарантій соціального захисту її працівників [3, с. 8].

Як бачимо, правовий та соціальний статус працівника поліції (з огляду на належність до особливого виду державної служби) налічує низку обмежень, закріплених у відповідних законодавчих чи відомчих нормативно-правових актах. Отже, соціальний захист працівника поліції, тобто комплекс пільг та переваг для нього (і членів його сім'ї) повинен компенсувати не тільки специфічні умови праці, а й обмеження та заборони, встановлені законом щодо поліцейського. У цьому виражається один із принципів служби в поліції – взаємозв'язок обмежень, обов'язків і заборон, відповідальності на службі та соціальних гарантій працівника поліції.

Слід зазначити, що соціальний і правовий захист є невід'ємними елементами будь-якої держави, які постійно розвиваються та вдосконалюються. Україна, проголосивши себе не тільки правовою, демократичною, а і соціальною державою, попри складну економічну ситуацію, робить можливі кроки на шляху забезпечення соціальних гарантій, установлених для працівників поліції. Це пов'язується з тим, що особи, які несуть службу в поліції, виконують поставлені перед ними завдання в будь-яких умовах (зокрема, сполучених зі значним ризиком для життя та здоров'я). З огляду на це, справедливим є твердження Є.В. Киричка, що специфіка діяльності працівників поліції полягає в такому: будучи наділені широким колом повноважень у сфері забезпечення прав і свобод громадян від злочинних та подібних посягань, вони часто самі залишаються незахищеними [4, с. 21–22].

Останнім часом чисельність жінок, які проходять службу в Національній поліції України, збільшується, що зумовлює потребу подальшого вдосконалення тих правових механізмів,

які забезпечують реалізацію жінками під час виконання професійних обов'язків своєї основної функції – материнства.

Сімейним кодексом України встановлено, що материнство, дитинство перебувають під особливим захистом держави, а жінці-матері повинні бути створені умови для поєднання материнства та здійснення інших прав та обов'язків. Отже, попри належність жінки-поліцейської до особливого виду професійної діяльності, за нею зберігається основне особисте немайнове право – право на материнство і, відповідно, всі види соціального захисту, які надаються жінці у зв'язку з таким станом.

Материнство перебуває під особливим захистом держави. Закріплення такої норми в Конституції України, Сімейному кодексі та інших актах сімейного законодавства свідчить про те, що наша держава дотримується засадничих вимог міжнародного законодавства про соціальні права жінок. Зокрема, в ст. 25 Загальної декларації прав людини зазначається, що материнство та дитинство надають право на особливе піклування та допомогу.

Питання про поширення на жінок-поліцейських соціальних гарантій, передбачених законодавством про працю, є досить важливим. Однак необхідно наголосити, що нормативно-правові акти, які регулюють порядок проходження служби жінками-поліцейськими, не містять необхідної кількості норм про соціальний захист такої категорії працівників поліції та не виділяють окремих заходів, які б могли бути застосованими саме щодо жінок, які проходять службу в поліції.

Тому в цій ситуації слід виходити з комплексного аналізу різноманітних актів, зокрема міжнародних актів про права людини. Отже, закріплені в них права жінок у сфері соціального захисту мають поширюватися і на жінок, які проходять службу в Національній поліції України. До того ж це прямо передбачено положеннями Конвенції МОП № 151, де вказано, що дія закріплених Конвенцією норм поширюється на державних службовців, в тому числі на військовослужбовців та осіб, які проходять службу в поліції, в тій мірі, в якій це встановлено національним законодавством. Таким чином, Міжнародна організація праці, встановлюючи соціальні гарантії, рекомендує орієнтуватися на законодавство про працю.

Слід також підкреслити, що застосування норм КЗпП України про соціальні гарантії щодо жінок, які працюють, є неоднаковими в різних правоохоронних структурах. Не можна сказати, що надання жінкам мір соціального захисту в Національній поліції вирізняється чітким регулюванням. Закон України «Про Національну поліцію» не містить будь-яких спеціальних норм про соціальний захист жінок, тому до них застосовують правила, встановлені КЗпП. Попри це, правовідносини щодо соціального захисту жінок-поліцейських, які виникають на підставі КЗпП, не можна вважати суто трудовими. Вони є комплексними, оскільки регулюються нормами трудового права, іншого галузевого законодавства, відомчими нормативно-правовими актами.

Одним із найважливіших складників соціального захисту жінок – працівників поліції є грошове забезпечення, що наразі складається з: посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, які мають постійний характер), премій та одноразових додаткових видів грошового забезпечення, встановлених чинним законодавством України. Ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію» визначено, що розмір грошового забезпечення, яке отримують поліцейські, залежить від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання. До того ж нормою закону встановлено, що за поліцейськими, які тимчасово проходять службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті за нормами і в порядку, визначеними Кабінетом Міністрів України [5].

Як додаткові виплати можуть розглядатися: щомісячні надбавки за особливі умови служби; за роботу з даними, які становлять державну таємницю; премії за сумлінне виконання службових обов'язків тощо. За наявності стажу служби більше 2-х років жінки, як й інші працівники поліції, мають право отримувати щомісячну надбавку в розмірі 10% від грошового забезпечення. Щоб отримувати максимальну (40%) надбавку за вислугу років, необхідно пропрацювати в поліції 25 років.

Додаткові виплати можуть не виплачуватися в таких випадках: перебування жінки у відпустці з догляду за дитиною до 3-х років (або до 6-ти років), відсторонення від службових обов'язків, наявність дисциплінарного стягнення (сувора догана, попередження про неповну службу відповідність чи переведення на нижчу посаду).

Не буде перебільшенням стверджувати, що грошове забезпечення працівників поліції має велике значення для підвищення престижу служби, а також зміцнення законності й дисципліни поліцейських. У зарубіжних країнах заробітна плата поліцейським устанавлюється в таких

розмірах, щоб їх служба вважалася престижною і дозволяла почуватися гідно. Таким чином, грошове забезпечення, яке встановлюється для поліцейських, дозволяє державі підвищити їх соціально-правовий статус, реалізувати себе в повній мірі, почувати себе повноцінними членами суспільства [6, с. 214].

Наступним видом соціального захисту працівників органів Національної поліції є виплата одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) поліцейського чи втрати ним (нею) працездатності. Одноразова грошова допомога – це соціальна виплата, гарантована державою, яка призначається і виплачується особам, які мають право на її отримання. Таке право виникає у випадках: загибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в процесі участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті поліцейського внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин; смерті поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції; визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та в період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом шести місяців після звільнення його з поліції; визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних із проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок зазначених вище причин; отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та в період здійснення зазначених заходів, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності; отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаного з проходженням служби в органах внутрішніх справ або поліції, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності.

У разі загибелі поліцейського розмір одноразової грошової допомоги становить 750 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому ухвалено рішення про виплату; смерті поліцейського – 250 розмірів прожиткового мінімуму; визначення інвалідності 1 групи – 400; 2 групи – 300; 3 групи – 250, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому ухвалено рішення про виплату та ін. Наприклад, у деяких зарубіжних країнах працівнику поліції, який загинув або отримав тілесні ушкодження у зв'язку зі службовою діяльністю, чи його спадкоємцям виплачуються такі суми: у разі загибелі поліцейського – 180-кратний розмір середньомісячного грошового забезпечення; у разі отримання тілесних ушкоджень чи іншої шкоди здоров'ю, що унеможливають подальшу професійну діяльність, – 36-кратний; у разі отримання тілесних ушкоджень чи іншої шкоди здоров'ю, що не вплинули на можливість здійснювати професійну діяльність, – 12-кратний. Працівнику поліції, який загинув або отримав тілесні ушкодження у зв'язку зі службовою діяльністю, чи його членам сім'ї допомога виплачується одноразово [7, с. 18].

Отже, наявність засобів соціального захисту для працівників поліції характеризує цей вид служби як найбільш значущий для держави, оскільки він наділений певною специфікою, пов'язаною з ризиком для життя та з обмеженням деяких прав і свобод працівників. Не викликає сумніву, як наголошують фахівці, що від рівня соціального захисту працівників багато в чому залежить якісний рівень кадрового складу поліції [1, с. 95].

Як бачимо, держава визначила певні міри соціального захисту жінок-поліцейських. Проте стверджувати, що адміністративно-правовий механізм соціального захисту жінок, які проходять службу в Національній поліції, функціонує оптимально, а міри соціального захисту досягають своєї мети, поки, на жаль, не видається можливим. Безумовно, соціальний захист жінок –

працівників поліції безпосередньо пов'язаний із престижем служби, а також ефективним виконанням покладених на них завдань і функцій. Припускають, що міри соціального захисту повинні компенсувати складність та напруженість служби в поліції, стимулювати службову діяльність, а також мінімізувати корупційні правопорушення в діяльності працівників поліції загалом. Однак нині соціальні гарантії, закріплені нормативно, використовують далеко не в повному обсязі.

Підсумовуючи, слід звернути увагу на те, що сьогодні в багатьох зарубіжних країнах визнається, що стабільність і достатність матеріального забезпечення, як і соціальний захист працівників поліції, є пріоритетним завданням держави.

Висновки. Отже, під соціальним захистом жінок, які проходять службу в поліції, пропонується розуміти сукупність економічних, правових, матеріально-технічних, організаційних засобів, що забезпечують дотримання основних соціальних прав жінок відповідно до соціально-правового статусу поліцейської та які спрямовані на створення належних умов для реалізації ними службової діяльності в межах соціального страхування, соціального забезпечення та соціального обслуговування з урахуванням галузевих положень трудового, цивільного, сімейного, житлового та медичного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Малахова Н.В. О некоторых вопросах социальной защиты сотрудников полиции. *Вестник экономической безопасности*. 2016. № 3. С. 91–96.
2. Митрохин В.В. Принципы организации и прохождения службы в органах внутренних дел. *Административное и муниципальное право*. 2015. № 7. С. 691–699.
3. Матвеев С.П. Современные тенденции модернизации социальной защиты государственных служащих в рамках административной реформы. *Административное право и процесс*. 2013. № 6. С. 52–56.
4. Киричек Е.В. Социальная и правовая защищенность сотрудников органов внутренних дел в современной России. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2010. № 4 (14). С. 21–30.
5. Про Національну поліцію. Закон України № 580-VIII (станом на 22.04.2021 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
6. Львова О.Л. Гендерна рівність: перспективи та загрози. *Альманах права*. 2013. Вип. 4. С. 206–211.
7. Машук І.О. Актуальні проблеми самореалізації жінки в діяльності правоохоронних органів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. № 3 (28). С. 232–236.